

**EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS**

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA BALČIŪNAS IR ŽURAVLIOVAS PRIEŠ LIETUVĄ

(Petacijos Nr. 34575/05)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2013 m. lapkričio 26 d.

Šis sprendimas yra galutinis, tačiau jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

SPRENDIMAS BALČIŪNAS IR ŽURAVLIOVAS prieš LIETUVĄ

Byloje Balčiūnas ir Žuravliovas prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant komitetui, sudarytam iš:

pirmininko Dragoljub Popović,

teisėjų Paulo Pinto de Albuquerque,

Helen Keller

ir *skyriaus kanclerio pavaduotojo pareigas einančio* Seçkin Erel,

po svarstymo uždarame posėdyje 2013 m. lapkričio 5 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo du Lietuvos Respublikos piliečiai Saulius Balčiūnas ir Vladimiras Žuravliovas (pareiškėjai), kurie 2005 m. rugsėjo 14 d. Teismui pateikė peticiją (Nr. 34575/05) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (Konvencija) 34 straipsnį.

2. Pareiškėjams atstovavo Vilniuje praktikuojantys advokatai V. Kumpa ir R. Petravičius. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (Vyriausybė) atstovavo jos atstovė E. Baltutytė.

3. 2006 m. gruodžio 11 d. peticija buvo perduota Vyriausybei.

FAKTAI

4. Pareiškėjai gimė atitinkamai 1938 ir 1947 m. ir gyvena Vilniuje.

5. Vilniaus rajono apylinkės teismas 1995 m. birželio 9 d. sprendimu atmetė pareiškėjų ieškinį statybos bendrovei dėl nuosavybės teisės į du nebaigtus statyti namus perleidimo. Teismas pripažino pirkimo-pardavimo sutartis, kuriomis remdamiesi pareiškėjai teigė turintys nuosavybės teisę į namus, negaliojančiomis, ir nusprendė, kad pastatai priklauso statybos bendrovei.

6. 1995 m. rugsėjo 5 d. Vilniaus apygardos teismas atmetė pareiškėjų apeliacinį skundą. Teismas, be kita ko, nurodė, kad pareiškėjai gali reikalauti statybos bendrovės atlyginti jiems namų statybos išlaidas. Šis sprendimas buvo galutinis.

A. Pirmasis civilinis procesas

7. 1996 m. sausio 5 d. pareiškėjai pareiškė naują ieškinį, kuriuo reikalavo pripažinti jiems nuosavybės teisę į minėtus namus. 1996 m. kovo 18 d. Vilniaus rajono apylinkės teismas sustabdė bylos nagrinėjimą ir paskyrė ekspertizę, kad būtų nustatyta, kokią pinigų sumą pareiškėjai buvo investavę į statybą. Ekspertizė buvo baigta 1997 m. balandžio 18 d.

8. 1996 m. rugsėjo 27 d. pareiškėjai pareiškė dar vieną ieškinį, kuriuo reikalavo kompensuoti išlaidas, jų patirtas baigiant statybos darbus po tariamo nebaigtų statyti namų pardavimo. Ši byla buvo prijungta prie bylos dėl reikalavimo pripažinti nuosavybės teises.

9. 1997 m. lapkričio 11 d., gruodžio 16 ir 30 d., 1998 m. vasario 9 d., balandžio 9 d., birželio 10 d., spalio 6 d., 1999 m. sausio 21 d., 2001 m. rugpjūčio 28 d., spalio 8 d., lapkričio 20 d., gruodžio 4 d., 2002 m. sausio 17 d., vasario 27 d., liepos 11 d., rugsėjo 4 d., spalio 22 d., lapkričio 27 d., 2003 m. sausio 7 d., vasario 3 d., kovo 3 ir 31 d., balandžio 17 d., gegužės 12 d., birželio 24 ir 25 d., gruodžio 15 ir 22 d. vyko teismo posėdžiai.

10. 1997 m. gruodžio 16 d. pareiškėjai atsisakė ieškinio dėl nuosavybės teisių pripažinimo, tačiau palaikė savo reikalavimą dėl išlaidų atlyginimo.

11. 1998 m. vasario 4 d. pareiškėjai pakeitė savo ieškininį reikalavimą – padidino atlygintinų išlaidų sumą.

12. 1998 m. birželio 10 d. ir spalio 6 d. bylos nagrinėjimas buvo atidėtas, nes neatvyko pareiškėjai.

SPRENDIMAS BALČIŪNAS IR ŽURAVLIOVAS prieš LIETUVĄ

13. 1999 m. sausio 21 d. Vilniaus rajono apylinkės teismas sustabdė pareiškėjų ieškinio nagrinėjimą kol bus išnagrinėta statybos bendrovės iškelta byla (žr. 22 punktą toliau), pažymėjęs, kad toje byloje yra reikšmingų dokumentų.

14. Tuo metu statybų bendrovės vadybininkui buvo iškelta baudžiamoji byla; jam buvo pateikti kaltinimai neteisėtai pardavus bendrovės turtą. Baudžiamoji byla keletą kartų buvo nutraukta ir vėl atnaujinta.

15. 2000 m. vasario 21 d. ir pakartotinai 2001 m. gegužės 16 d. bei 2003 m. sausio 7 d.: Vilniaus rajono apylinkės teismas siuntė kitam teismui prašymus persiusti reikšmingą susijusios civilinės bylos medžiagą. Darytina išvada, kad tuo metu bylos esmės nagrinėjimas buvo sustabdytas.

16. 2001 m. rugpjūčio 28 d. ir lapkričio 20 d. bylos nagrinėjimas buvo atidėtas šalių prašymu, kadangi vyko derybos dėl taikaus susitarimo ir pirmasis pareiškėjas svarstė galimybę atsisakyti ieškinio (nors to nepadarė).

17. 2001 m. spalio 8 d. ir gruodžio 4 d. bei 2002 m. sausio 17 d. bylos nagrinėjimas buvo atidėtas, nes neatvyko vienas iš pareiškėjų; teismas pripažino jo dalyvavimą būtinu.

18. 2002 m. vasario 27 d. Vilniaus rajono apylinkės teismas sustabdė bylos nagrinėjimą kol bus išnagrinėta su tomis pačiomis šalimis susijusi baudžiamoji byla (žr. 14 punktą pirmiau). Pareiškėjams apskundus šią nutartį apeliacine tvarka, Vilniaus apygardos teismas 2002 m. gegužės 6 d. ją panaikino.

19. Nuo 2002 m. liepos 11 d. iki 2003 m. balandžio 17 d. keli posėdžiai buvo atidėti, be kita ko, dėl to, kad prokurorai nepateikė teismui informacijos apie susijusią baudžiamąją bylą.

20. 2003 m. birželio 25 d. pareiškėjų byla buvo perduota Vilniaus apygardos teismui. Šis teismas 2003 m. gruodžio 22 d. išnagrinėjo pareiškėjų ieškinį ir atmetė jį kaip nepagrįstą. Lietuvos apeliacinis teismas 2004 m. spalio 11 d. nutartimi paliko šį sprendimą nepakeistą.

21. 2005 m. kovo 22 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atmetė pareiškėjų kasacinį skundą. Teismas konstatavo, kad pareiškėjų reikalavimas atlyginti patirtas išlaidas buvo nepagrįstas.

B. Antrasis civilinis procesas

22. 1997 m. gegužės 13 d. statybos bendrovė pareiškė pareiškėjams ir tretiesiems asmenims ieškinį dėl neteisėto ginčijamų pastatų užvaldymo.

23. 1997 m. rugsėjo 25 d. statybos bendrovės iškelta byla buvo sustabdyta dėl kitų su ja susijusių civilinių bylų tarp tų pačių šalių, be kita ko, ir pirmosios civilinės bylos (žr. 7 punktą pirmiau).

24. Siekdamas atnaujinti bylos nagrinėjimą pirmosios instancijos teismas keletą kartų prašė pateikti informaciją apie kitų civilinių bylų nagrinėjimo eigą. 2005 m. rugsėjo mėn. ieškovė informavo teismą, kad kitų bylų nagrinėjimas dar nebaigtas. Tuo pat metu pareiškėjai informavo, kad neprieštarauja, jog bylos nagrinėjimas būtų atnaujintas, tačiau nežino, ar tebesitęsia situacija, dėl kurios nagrinėjimas buvo sustabdytas. 2006 m. teismas dar kartą išsiuntė prašymą pateikti informaciją.

25. Nei Vyriausybė, nei pareiškėjai nepateikė informacijos apie procesinius veiksmus nuo 2007 iki 2010 m.

26. 2010 m. sausio 12 d. Vilniaus apygardos teismas nusprendė ieškinio nenagrinėti, nes konstatavo, kad ieškovas nebepalaiko savo reikalavimų, be to, nepranešė teismui, ar bylos nagrinėjimas ir toliau turėtų būti sustabdytas. Manytina, kad teismas neturėjo jokios informacijos apie susijusių civilinių bylų, dėl kurių buvo sustabdytas bylos nagrinėjimas, baigtį.

TEISĖ

I. DĖL KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO 1 DALIES PAŽEIDIMO

27. Pareiškėjai skundėsi, kad abiejų civilinių bylų nagrinėjimo trukmė neatitiko „kuo trumpiausio laiko“ reikalavimo, įtvirtinto Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, kurioje numatyta:

„Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų <...> klausimas, toks asmuo turi teisę, kad byla per kuo trumpiausią laiką <...> išnagrinėtų <...> teismas.“

28. Vyriausybė ginčijo pareiškėjų teiginius. Ji nurodė, kad abiejų bylų sustabdymas (žr. 13 ir 23 punktus pirmiau) susiklosčiusiomis aplinkybėmis buvo neišvengiamas, ir į tuos laikotarpius neturėtų būti atsižvelgiama vertinant bendrą proceso kiekvienoje byloje trukmę. Be to, ilgesnei proceso trukmei turėjo įtakos ir pareiškėjų elgesys. Galiausiai Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjai nepanaudojo visų veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių skūstis dėl proceso trukmės.

29. Sprendime *Maneikis prieš Lietuvą* (no. 21987/07, § 21, 2011-01-18) Teismas konstatavo, kad 2005 m., kai pareiškėjai pateikė Teismui šią peticiją, Lietuvoje nebuvo jokių veiksmingų teisinės gynybos priemonių skūstis dėl proceso nacionaliniuose teismuose trukmės. Todėl Vyriausybės prieštaravimas dėl vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo turi būti atmestas.

30. Dėl pirmojo civilinio proceso trukmės pažymėtina, kad nagrinėtinas laikotarpis prasidėjo 1996 m. sausio 5 d. ir baigėsi 2005 m. kovo 22 d. Procesas trijų instancijų teismuose truko maždaug devynerius metus ir du mėnesius. Nors bylos nagrinėjimas buvo keletą kartų sustabdytas beveik trejiems metams dėl kitų nagrinėjamų bylų, bendras nagrinėtinas laikotarpis labai ilgas. Atsižvelgiant į tokį ilgą procesą ši peticijos dalis turi būti paskelbta priimtina.

31. Dėl antrojo civilinio proceso trukmės pažymėtina, kad nagrinėtinas laikotarpis prasidėjo 1997 m. gegužės 13 d. ir baigėsi 2010 m. sausio 12 d. Taigi procesas vienos instancijos teisme truko dvylika metų ir aštuonis mėnesius. Todėl Teismas laikosi nuomonės, kad ši peticijos dalis taip pat yra priimtina.

32. Kadangi abu lygiagrečiai vykę procesai buvo nagrinėjami tuo pačiu laikotarpiu ir buvo tarpusavyje glaudžiai susiję, jie vertintini kaip vienas procesas, ir nagrinėtina ilgesnioji trukmė (žr., *mutatis mutandis, Heyrman v. Belgium* (dec.), no. 25694/06, 2012-10-09).

33. Teismas primena, kad proceso trukmės pagrįstumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į bylos aplinkybes ir šiuos kriterijus: bylos sudėtingumą, pareiškėjo ir atitinkamų institucijų elgesį bei poveikį pareiškėjui (žr., be daugelio kitų, *Frydlander v. France* [GC], no. 30979/96, § 43, ECHR 2000-VII).

34. Šios bylos negalima laikyti labai sudėtinga. Vertindamas institucijų elgesį Teismas laikosi nuomonės, kad tam tikromis aplinkybėmis; siekdami, kad procesas būtų efektyvus; nacionaliniai teismai kurį laiką pagrįstai gali laukti lygiagrečiai vykstančio proceso baigties. Tačiau toks sprendimas turi būti proporcingas, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes (žr. *König v. Germany*, 1978-06-28, § 110, Series A no. 27 ir *Herbst v. Germany*, no. 20027/02, § 78, 2007-01-11).

35. Nuo 1997 m. rugsėjo mėn. bylos nagrinėjimas buvo sustabdytas dėl susijusios civilinės bylos nagrinėjimo ir buvo atnaujintas tik 2010 m. sausio mėn., kai teismas nutraukė procesą palikęs ieškinį nenagrinėtą. Nors pirmosios instancijos teismas kelis kartus prašė pateikti informaciją apie minėtos susijusios bylos nagrinėjimo eigą ir baigtį, nutraukti bylą nusprendė tik 2010 m. sausio 12 d. Tokio delsimo negalima pateisinti tik procesine būtinybe.

36. Dėl pareiškėjų elgesio pažymėtina, kad, atsižvelgiant į ilgai trukusį procesą, jie veikė nepakankamai aktyviai ir rūpestingai, kad jį pagreintų (žr. 24 punktą pirmiau). Tačiau Teismas

SPRENDIMAS BALČIŪNAS IR ŽURAVLIOVAS prieš LIETUVĄ

taip pat pažymi, kad pareiškėjų, kaip atsakovų civilinėje byloje, galimybės pagreitinti procesą buvo ribotos.

37. Teismas daug kartų yra konstatavęs, kad nacionalinėje teisėje ar teismų praktikoje įtvirtintas principas, jog civilinio proceso šalys privalo imtis iniciatyvos dėl proceso eigos, neatleidžia valstybės nuo pareigos laikytis reikalavimo spręsti bylas per kuo trumpiausią laiką. Tai, kaip valstybė užtikrina šio reikalavimo laikymąsi – didindama teismų skaičių, nustatydamas automatiškai teisinius padarinius sukuriančius terminus ir taisykles ar kitais būdais – sprendžia pati valstybė. Jeigu valstybė leidžia procesui tęstis ilgiau nei Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintą „kuo trumpiausią laiką“ ir nesiima nieko, kad jį paspartintų, jai tenka atsakomybė už atitinkamą delsimą (žr. *Price and Lowe v. the United Kingdom*, nos. 43185/98 ir 43186/98, § 23, 2003-07-29; *Beggs v. the United Kingdom*, no. 25133/06, § 239, 2012-11-06).

38. Darytina išvada, kad nagrinėjamoje byloje institucijos nesiėmė visų būtinų ir pagrįstų veiksmų aptariamam procesui paspartinti. Todėl Teismas konstatuoja, kad šis delsimas nebuvo pakankamai pagrįstas, ypač atsižvelgiant į bendrą proceso trukmę, dėl kurios nacionaliniai teismai būtų turėję veikti itin operatyviai.

39. Taigi proceso trukmė buvo per ilga ir neatitiko „kuo trumpiausio laiko“ reikalavimo.

40. Todėl buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis.

II. DĖL KITŲ KONVENCIJOS PAŽEIDIMŲ

1

41. Remdamiesi Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsniu pareiškėjai taip pat skundėsi, kad neteko galimybės gauti kompensaciją už statybos išlaidas. Jie ginčijo nacionalinių teismų išvadą, kad ieškinys statybos bendrovei buvo nepagrįstas.

42. Vertindamas šį ginčą dėl nuosavybės teisių Teismas pažymi, kad 1 Protokolo 1 straipsnis nesusijęs su civilinių teisių tarp šalių reglamentavimu pagal privatinę teisę (žr. *Garzičić v. Montenegro*, no. 17931/07, § 37, 2010-09-21).

43. Šioje byloje santykiai dėl išlaidų kompensavimo tarp pareiškėjų ir privačios statybos bendrovės buvo reglamentuojami pagal privatinės teisės normas. Todėl teismų sprendimų negalima vertinti kaip nepagrįsto valstybės kišimosi į pralaimėjusios šalies nuosavybės teises. Teismų funkcija kaip tik yra spręsti tokius ginčus, kurie reguliuojami pagal nacionalinę teisę ir nepatenka į Konvencijos reguliavimo sritį (žr., *mutatis mutandis*, *Kuchar and Stis v. Czech Republic* (dec.), no. 37527/97, 1998-10-21; taip pat žr. *S.Ö., A.K., Ar.K. and Y.S.P.E.H.V. v. Turkey* (dec.), no. 31138/96, 1999-09-14 ir *Toziczka v. Poland*, no. 29995/08, § 51, 2012-07-24).

44. Todėl pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalį šis skundas yra *ratione materiae* nesuderinamas su Konvencijos nuostatomis ir pagal jos 35 straipsnio 4 dalį turi būti atmestas.

45. Galiausiai, remdamiesi 6 straipsnio 1 dalimi ir 13 straipsniu, pareiškėjai skundėsi, kad neturėjo veiksmingos teisinės gynybos priemonės statybos išlaidoms atgauti.

46. Teismas primena, kad pagal Konvencijos 13 straipsnį užtikrinama, jog nacionaliniu lygmeniu būtų priinama teisinės gynybos priemonė, jeigu yra „įrodomas reikalavimas“, susijęs su Konvencijos materialiosios nuostatos pažeidimu (žr. *Boyle and Rice v. the United Kingdom*, 1988-04-27, § 52, Series A no. 131). Atsižvelgdamas į pirmiau padarytą išvadą, kad pareiškėjų skundas pagal 1 Protokolo 1 straipsnį yra nepriimtinas, Teismas konstatuoja, kad pareiškėjai neturėjo tokio „įrodomo reikalavimo“, todėl 13 straipsnis netaikomas. Taigi šis skundas yra aiškiai nepagrįstas ir vadovaujantis Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalimis turi būti atmestas.

SPRENDIMAS BALČIŪNAS IR ŽURAVLIOVAS prieš LIETUVĄ

III. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

47. Remdamasis Konvencijos 41 straipsniu S. Balčiūnas reikalavo 194 118 litų (maždaug 56 200 eurų) ir 5 procentų metinių palūkanų turtinei žalai atlyginti. V. Žuravliovas reikalavo 128 906 litų (maždaug 37 300 eurų) ir 5 procentų metinių palūkanų turtinei žalai atlyginti. Vyriausybė ginčijo šiuos reikalavimus.

48. Teismas nežvelgia jokio priežastinio ryšio tarp nustatyto pažeidimo ir tariamai patirtos turtinės žalos, todėl šiuos reikalavimus atmeta.

49. Pareiškėjai nepateikė reikalavimų atlyginti dėl civilinio proceso trukmės patirtą neturtinę žalą. Todėl Teismas šiuo pagrindu nieko nepriteisia.

50. Pareiškėjai taip pat reikalavo 2 317 eurų bylinėjimosi Teisme išlaidoms atlyginti ir nurodė, kad ši suma mokėtina jų advokatams. Vyriausybė nesutiko su šiuo reikalavimu.

51. Teismas konstatuoja, kad patirtos išlaidos buvo būtinos siekiant priteisti žalos, patirtos dėl nustatyto pažeidimo, atlyginimą. Tačiau jos atlygintinos ne visos, kadangi Teismas atmetė dalį pareiškėjų skundų. Atsižvelgdamas į visas aplinkybes Teismas mano, kad šiuo pagrindu pagrįsta priteisti 1 000 eurų.

52. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant 3 procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Skelbia* skundus dėl per ilgus dviejų civilinių procesų trukmės priimtina, o likusią peticijos dalį – nepriimtina;
2. *Nusprendžia*, kad buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis;
3. *Nusprendžia*,
  - (a) kad per tris mėnesius valstybė atsakovė privalo sumokėti pareiškėjams 1 000 (vieną tūkstantį) eurų kaštams ir išlaidoms atlyginti bei bet kokius mokesčius, kurie gali būti taikomi šiai sumai, kuri turi būti konvertuota į Lietuvos litus pagal sprendimo įvykdymo dieną taikomą kursą;
  - (b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtos sumos turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant 3 procentus;
4. *Atmeta* kitus pareiškėjų reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2013 m. lapkričio 26 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Seçkin Erel
Einantis kanclerio pavaduotojo pareigas

Dragoljub Popović
Pirmininkas